

Forankring af whistleblowerordningen i Frederikssund Kommune

Baggrund og indledning

På Byrådets møde den 27. oktober 2021 besluttede Byrådet dels rammerne for Frederikssund Kommunes whistleblowerordning, dels at ordningen skulle evalueres efter et år.

Som opfølgning herpå drøftede Byrådet på deres møde den 23. februar 2023 whistleblowerordninger og anbefalede, at ordningen fortsætter som en intern ordning i 2023, men at en ekstern forankring af ordningen undersøges i forbindelse med drøftelser om budget 2024.

Dette notat beskriver fordele, ulemper samt økonomiske konsekvenser af henholdsvis en intern eller en ekstern forankring af kommunens whistleblowerordning.

Fordele og ulemper ved forankring af ordningen

Helt overordnet indebærer en intern og en ekstern forankring af kommunens whistleblowerordning følgende:

- En **intern forankring af ordningen** indebærer, at der etableres en upartisk whistleblowerenhed med en eller flere medarbejdere (undtaget er direktører og byrådsmedlemmer). Whistleblowerenhedens opgave er at tage imod indberetninger, screene om sagerne ligger inden for eller uden for whistleblowerordningens område, samt følge op på sager ved afvisning eller undersøgelse. Whistleblowerenheden skal være helt upartisk og må ikke modtage instrukser fra ledelsen herom.
- En **ekstern forankring af ordningen** indebærer, at en eksterne samarbejdspartner (fx et advokatfirma eller KL) tager imod indberetninger, screener dem samt evt. følger op på disse (afviser eller undersøger helt eller delvist). Ved en undersøgelse vil den eksterne samarbejdspartner fortsat have brug for en "indgang" hos kommunen, der vil kunne bistå i forhold til at undersøge indberettede overtrædelser.

Uanset om kommunens whistleblowerordning forankres internt eller eksternt er det helt grundlæggende, at informationer om whistleblowerens identitet eller oplysninger, der kan identificere personen, ikke må videregives til nogen, medmindre whistleblower har givet samtykke til dette. Brud på denne tavshedspligt er strafbart. Det betyder, at for en whistleblower har det ikke nogen praktisk betydning, hvorvidt ordningen er forankret internt eller eksternt – men det kan have betydning for, hvordan ordningen opleves.

Nedenfor er skitseret forskellige fordele og ulemper med den ene og den anden type af ordning.

Intern forankret whistleblowerordning

Fordele ved en whistleblowerordning, der er intern forankret:

- Økonomisk er det – i kroner og øre – den billigste ordning, idet der som udgangspunkt kun er udgifter til en IT-løsning til indberetninger.
- Whistleblowerenheden består af egne medarbejdere, der har et godt kendskab til organisationen og som ofte vil vide, hvis en alvorlig sag allerede er i gang med at blive afdækket i et andet regi internt i organisationen.
- En intern whistleblowerenhed vil have gode forudsætninger for at undersøge indberetninger, fordi de kender organisationen og er vant til at navigere rundt.

Ulemper ved en whistleblowerordning, der er intern forankret:

- Ved indberetninger vil det indebære, at whistleblowerenhedens tid til at håndtere og screen indberetningen går fra andre væsentlige (drifts)opgaver i organisationen.
- Whistleblowere kan potentielt blive usikre på, om ordningen er helt uafhængig, når ordningen varetages af kollegaer/medarbejdere.
- Hvis der er tale om en kompleks eller en meget følsom sag, vil der formentlig være behov for, at den interne enhed kan trække på ekstern bistand (advokatfirma eller KL).
- Erfaringer fra andre kommuner (fx Helsingør) viser, at der kan opstå et pres på medarbejderne i en intern enhed, hvis der kommer en alvorlig sag.

Ekstern forankret whistleblowerordning

Fordele ved en whistleblowerordning, der er ekstern forankret:

- Antallet af indberetninger "belaster" ikke løsningen af andre væsentlige (drifts)opgaver i organisationer i forhold til visitering af de sager, som kommer ind.
- Det at ordningen er eksternt forankret sender et signal til medarbejderne om, at der er tale om en uafhængig ordning.
- Interne medarbejdere bliver skærmet for det pres, som de ellers kunne blive udsat for, hvis der kommer en alvorlig sag.
- Et eksternt firma (advokatfirma eller KL) vil have større erfaring med at behandle indberetninger.
- Udgiften til en ekstern ordning vil ikke medføre væsentlige meromkostninger, hvis indberetningsniveauet holder sig mellem 1–3 sager om året. Til dags dato er der ikke modtaget nogen indberetninger.

Ulemper ved en whistleblowerordning, der er ekstern forankret:

- En ekstern leverandør vil have brug for en (eller flere) kontakter i kommunen, der kan hjælpe med at afklare om en alvorlig sag allerede er i gang med at blive afdækket. Tilsvarende vil der være brug for en kontakt, der kan "guide" m.m. i forbindelse med en egentlig undersøgelse.
- I 3 ud af 4 tilbud fra eksterne leverandører (advokatfirmaer eller KL) forudsættes, at de mindre komplekse sager løses af interne medarbejdere (kontaktpersoner / interne whistleblowerordning) da det ellers kan blive meget omkostningstungt. Det betyder imidlertid, at ordningen kan opleves som værende ikke helt uafhængig og måske lidt uigennemsigtig.

Økonomiske konsekvenser

I forbindelse med at det blev vedtaget ved lov, at kommunerne skulle etablere en whistleblowerordning blev kommunerne under ét kompenseret af staten. Frederikssund Kommune har fået tilført knap 20.000 kr. årligt til ordningen.

Økonomien i den nuværende ordning (intern forankring)

Udgiften til kommunens nuværende whistleblowerordning består alene i udgiften til drift af det IT-system, hvor whistleblowerne helt anonymt kan foretage indberetninger. Det koster 20.000. kr. årligt.

Whistleblowerenhedens medarbejdere er ansat på almindelige vilkår og løser de opgaver, der er forbundet med ordningen, indenfor deres almindelige arbejdstid. Skulle der på et tidspunkt kontinuerligt komme indberetninger, så vil det være vanskeligt at forene med de øvrige opgaver, som enhedens medarbejdere varetager, uden at det går ud over deres almindelige opgaver.

Ved særlig komplicerede eller følsomme sager vil der forventeligt være behov for ekstern juridisk bistand. Det er der i dag ikke afsat budget til.

Økonomien i en eksternt forankret ordning

Administrationen har indhentet tilbud fra tre eksterne advokatfirmaer samt fra KL.

Der er ikke den store forskel på hverken indhold i tilbud eller prisen på de forskellige firmaer. Tre ud af fire leverandører forudsætter, at leverandøren modtager, screener og kvitterer for indberetning. Mens kommunens interne whistleblowerenhed undersøger og håndterer mindre komplicerede sager, og den eksterne leverandør behandler komplicerede eller følsomme sager.

Ud fra følgende forudsætninger:

- Kommunen max får 5 indberetninger årligt
- At der sker en opdeling af opgaven, således at det eksterne firma modtager indberetningerne, søger for at screene om indberetningen er omfattet af whistleblowerbeskyttelsen samt kvitterer for modtagelsen og kommunens interne whistleblowerordninger derfra foretager undersøgelsen af sagen.

så vurderes den årlige omkostning at være på ca. 30.000 kr. årligt.

Da kommunen allerede bruger 20.000 kr. på et IT system, så vil der være tale om en årlig merudgift på ca. 10.000 kr. årligt.

Herudover kan der være tale om mindre etableringsomkostninger i en ekstern ordning, som vil kunne afholdes indenfor området's budget. En ny ordning til kunne træde i kraft fra 1. januar 2024.

Udgifter til bistand ved særligt følsomme sager er ikke indregnet i ovenstående opgørelser – hverken i forhold til en intern eller ekstern ordning.